

şanın kurduğu koalisyon hükümetinde aileden sorumlu bakan oldu. 1954'te devlet başkanı Cemal Abdünnâsir tarafından Mısır Barolar Birliği başkanlığına tayin edildi. 1961'de devlet ödülü aldı. 1965'te Fene-debiyat ve Sosyal Bilimler Yüksek Meclisi üyesi seçildi. 2 Eylül 1966'da Kahire'de vefat etti. Küçük yaşlardan itibaren tarihî, ahlâkî, millî ve siyasi konulara özel ilgi duymuş, bu konulardaki eserleriyle çağdaş Mısır tarihçiliğinde önemli bir yer edinmiştir.

Eserleri. 1. Târîhu'l-hareketi'l-kavmiyye ve tetavvuri nizâmi'l-hükmi fi Mısır (I-II, Kahire 1929, 1948, 1958, 1981). Eserde Memlûkler ve Osmanlılar zamanındaki ekonomik ve sosyal düzenlemeler, halkın sosyoantropolojik durumu, ilim hayatı, Fransız işgali ve Napolyon dönemi, bu dönemdeki yönetim şekli, Mısır halkının bağımsızlığa kavuşmak için giriştiği faaliyetler incelenmiştir. **2. es-Şevretü'l-ʿUrâbiyye ve'l-ihtilâlü'l-İngilizî** (Kahire 1937, 1949, 1966, 1983). Eserde, yabancıların ülkenin iç işlerine karışmasından rahatsız olan Mısır halkının Ahmed Urâbî Paşa liderliğinde başlattığı ayaklanma ve bu karışıklıktan yararlanan İngilizler'in Mısır'ı işgali (1881-1882) yanında işgal öncesinde hidivlerin faaliyetleri, İngiliz işgaline karşı direnişler anlatılmaktadır. **3. Mısır fi'l-ʿuşûri'l-vüştâ** (Kahire 1992). Râfîi, Mısır'ın müslümanlar tarafından fethinden Osmanlı devrine kadar olan dönemini ele aldığı bu eserini Saîd Abdülfettâh Âşûr ile birlikte hazırlamıştır. **4. Fi A'kâbi's-sevretü'l-Mısriyye** (I-III, Kahire 1947-1951). Eserde İngilizler'in Mısır'ı terketmesinden sonraki durumu, Sa'd Zağlûl, Kral I. Fuâd dönemleriyle 1951 yılına kadar Mısır tarihi incelenmiştir. Râfîi'nin diğer eserleri de şunlardır: *el-Cem'iyâtü'l-vaṭaniyye* (Kahire 1922); *Muṣṭafâ Kâmil* (Kahire 1939, 1945, 1950, 1962, 1984); *Muḥammed Ferîd: Remzû'l-iḥlâş ve't-taḍhiye* (Kahire 1941, 1948, 1951, 1961, 1984); *Şu'arâ'ü'l-vaṭaniyye fi Mısır* (Kahire 1954, 1966); *ʿAşru İsmâ'îl* (I-II, Kahire 1932); *ʿAşru Muḥammed ʿAlî* (Kahire 1930, 1947, 1951, 1984, 1989); *Hukûku's-şâ'b* (Kahire 1912); *Mısır ve's-Sûdân fi evâ'ilî ʿahdi'l-ihtilâl* (Kahire 1942, 1948, 1966, 1983); *Şevretü (seneti) 1919* (I-II, Kahire 1946, 1955, 1968, 1987); *Müzekkîrâtî 1889-1951* (Kahire 1952); *Erba'ate ʿaşere ʿâmen fi'l-berlemân* (Kahire 1951, 1955); *Muqaddemâtü Şevreti 23 Yulyu 1952* (Kahire 1952, 1964, 1987); *Şevretü 23 Yulyu senete 1952* (Kahire 1959, 1989); *Mısırü'l-*

mücâhide fi'l-ʿaşri'l-hadîş (I-VI, Kahire 1958, 1979, 1990); *Mısır ve'l-baʿşü'l-vaṭanî* (Kahire 1979); *Târîhu'l-hareketi'l-kavmiyye fi Mısır*'l-kadîme (Kahire 1963); *Cemâlüddîn el-Eṭṭânî* (Kahire 1966).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman b. Abdülâtîf er-Râfîi, *Müzekkîrâtî*, Kahire 1952, s. 78-82; a.m.lf., *Şu'arâ'ü'l-vaṭaniyye fi Mısır*, Kahire 1954, s. 286-288; a.m.lf., *Erba'a ʿaşere ʿâmen fi'l-berlemân*, Kahire 1955, s. 549-551; a.m.lf., *Târîhu'l-hareketi'l-kavmiyye*, Kahire 1963, s. 9-12; Enver el-Cündî, *Eḍvâ' ʿale'l-edebî'l-ʿArabiyyi'l-muʿâşir*, Kahire 1968, s. 126-127; Fethî Ridvân, *Meşhûrân Mensûyyân*, Kahire 1970, s. 77-96; *Mi'e Şahsiyye Mısriyye ve şahsiyyetü Şukri el-Kâdî* (nşr. el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-âmme li'l-kitâb), Kahire 1987, s. 135-139; Lem'î el-Mutîî, *Hâ'ülâ'i'r-ricâl min Mısır*, Kahire 1987, III, 119-133; a.m.lf., *Mevsû'atü hâze'r-racül min Mısır*, Kahire 1417/1997, s. 228-235; Y. Di-Capua, "Jabarti of the 20th Century": The National Epic of ʿAbd al-Rahman al-Rafîi and Other Egyptian Histories", *IJMES*, XXXVI (2004), s. 429-450.

AHMET AĞIRAKÇA

RÂFÎ, Abdülganî b. Ahmed

(عبدالغنى بن أحمد الرفاعي)

Abdülganî b. Ahmed b. Abdilkâdir er-Râfîi (ö. 1308/1891)

Suriyeli âlim, kadî ve edip.

1232 (1817) veya 1236 (1821) yılında Trablusşam'da doğdu. Burada Âl-i Râfîi diye tanınan köklü bir aileyle mensup olup Abdülkâdir b. Mustafa er-Râfîi'nin amcasının oğludur. Soyu Hz. Ömer'e dayandırıldığı için "Fârûkî" nisbesiyle de anılır. Kur'an'ı ezberledikten sonra A'râbî ez-Zeylâî, Necîb ez-Za'bî el-Cilânî, İsmâil b. Ahmed el-Hâfîz, Reşîd el-Mikâtî gibi âlimlerden aklî ve naklî ilimleri öğrendi. Dimaşk'a giderek Ebü'l-Mehâsin Vecihüddin Abdurrahman b. Muhammed el-Küzberî'den hadis, Abdullah b. Abdurrahman el-Halebî'den fıkıh, usûl-i fıkıh ve tefsir okudu. Kahire'de Bâcûrî'nin talebesi oldu. İskenderiye'ye müftü olarak tayin edilmek istendiyse de bunu kabul etmedi. Hac için gittiği Mekke'de âlimlerden ders aldı; Mekke Müftüsü Muhammed el-Kütübî'den usûl-i fıkıh okudu. Mısır'dan İstanbul'a gerçekleştirdiği seyahatindeki gözlemlerini *el-Makâmetü'l-bahriyye* isimli kitabında topladı. Trablusşam'a döndüğünde Mansûrî Camii imamı Şeyh Muhammed Reşîd el-Mikâtî'nin önderliğinde Halvetiyye tarikata intisap etti. Burada üç yıl müftülük yaptıktan sonra Akkâ'da, Yemen'in Tâiz sancağında ve San'a vilâyetinde kadılık görevinde bulundu. Zeydî âlimleriyle münaza-

ralar yaptı. Şairlik yönü de olan Râfîi Sultan Abdülhamîd, Mısır Hidivi İsmâil Paşa, Tevfik Paşa ve Tosun Paşa'ya kasideler yazdı. Dinî ilimler ve edebiyat okutan Râfîi'nin öğrencileri arasında Hadrâvî, İbrâhîm el-Ahdeb, Muhammed Dervîş et-Tedmürî, Hayreddin el-Mikâtî gibi âlimler vardır. Ömrünün son yıllarını Mekke'de geçirdi. 14 Zilhicce 1308'de (21 Temmuz 1891) vebadan öldü ve Cennetümuallâ'da defnedildi.

Eserleri. 1. Şerhu'l-Es'ileti'n-naḥviyye (el-ʿUkûdû'd-dürriyye) (Trablus 1413/1993). **2. el-Cevherü's-seni fi şerhi Bed'iyyeti's-Şafîi**. Safiyyüddin el-Hillî'ye ait eserin şerhidir (Kahire 1316; nşr. Nesîb Neşâvî, Dimaşk 1403/1983). **3. Nazmü Tuḥfeti'l-iḥvân**. Derdîr'in *Tuḥfeti'l-iḥvân fi ʿilmî'l-beyân* adlı eserinin dört varaklık manzum şeklidir (Dârü'l-kütübî'l-Mısriyye, nr. 5762). **4. Tersü'u'l-Cevâhiri'l-Mekkiyye fi tezkîyeti'l-aḥlâkî'l-marziyye** (Kahire 1301). Ebü Hâmid el-İdrîsî'ye ait eserin gözden geçirilmiş ve bazı ilâvelerle zenginleştirilmiş şeklidir. Şah Vasiyyullah bu eser üzerine *el-İfâdâtü'l-vaşiyye* adıyla bir şerh yazmıştır (Allahâbâd 2001). **5. Dîvânü şî'r** (*Mecmû'atü kaşâ'id*). Çoğunluğu tasavvufî neşve ihtiva eden, bir kısmı bazı peygamberlere methiye özelliği taşıyan şiirlerini içeren eserin bir nüshası torunu Âsım er-Râfîi et-Trablusî'de bulunmaktadır (M. Ahmed Dernîka, s. 131). İbn Âbidîn'in *Reddû'l-muḥtâr* üzerine bir ta'lika hazırlayan Râfîi'nin kaynaklarda *el-Fetâvâ*, *Risâle fi mi'e su'âl ve su'âl* (nahve dair olup Mahmûd Neşşâbe tarafından şerhedilmiştir), *İşrâku'l-enevâr fi iḥlâkî'l-izâr ve Esrârü'l-i'tibâr fîmâ evde'ahul-lâh mine'l-ḥikem fi'l-eşcâr* gibi eserlerinin de adı geçmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Serkîs, *Mu'cem*, I, 923-924, II, 1287; Edhem el-Cündî, *A'lâmü'l-edeb ve'l-fen*, Dimaşk 1958, II, 301-302; M. Abdülcevâd el-Kayâtî, *Nefhatü'l-beşşâm fi rihleti's-Şâm*, Beyrut 1401/1981, s. 71-72; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, I, 87, 348, 487; II, 752; *el-Mevsû'atü'l-harekiyye* (nşr. Müessesetü'l-Buhûs ve'l-meşârî'u'l-İslâmiyye), Amman 1403/1983, I, 155-156; Abdullah Habîb Nevfel, *Terâcimü ʿulemâ'i Tarâblus ve ʿudebâ'i-hâ*, Trablus 1984, s. 83-87; Abdullah Mirdâd Ebü'l-Hayr, *el-Muḥtaşar min Kitâbi Neşri'n-nevr* (nşr. M. Saîd el-Âmûdî - Ahmed Ali), Cidde 1406/1986, s. 262; Ömer b. Abdüsselâm Tedmürî, *Mevsû'atü ʿulemâ'i'l-müslimîn fi târihi Lübnân el-İslâmî*, Beyrut 1414/1993, III/III, s. 40-51; M. Ahmed Dernîka, *Kuḍâtü's-şer' ve'l-iftâ' fi Tarâblusî'l-feyhâ' ʿabre'l-ʿuşûr*, Trablus 1416/1996, s. 127-131; Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Câmi'u's-şûrûh ve'l-havâşî*, Ebüzabî 1425/2004, I, 551.

PHILIP CHARLES SADGROVE